

Icke som en annan människa – Psykisk sjukdom i mötet mellan psykiatrin och lokalsamhället under 1800-talets andra hälft.

Cecilia Riving

Hedemora/Möklinta: Gidlunds förlag, 2008

Doktorsavhandling, Lunds Universitet, Historiska Institutionen.

I tider när psykisk ohälsa och psykiatrin i synnerhet än en gång är satt i fokus är det alltid givande att i historisk kontext vidga sina vyer. Psykiatrins framväxt och tolkning av psykisk sjukdom har förvisso skildrats tidigare men Cecilia Riving väljer på ett intressant sätt i sin avhandling att lägga fokus på förståelsen av psykisk sjukdom och psykiatrin utifrån mötet mellan psykiatrin och lokalsamhället under 1800-talets andra hälft i Sverige, då sinnessjukvården växte med accelererande hastighet och allt fler individer sändes till statliga institutioner på lekmäns initiativ.

Detta möte har studerats främst genom patientmaterial från tre svenska statliga hospital, där framförallt intagningshandlingar och patientjournaler har använts för att nå lekmännens och läkarnas perspektiv. Avhandlingens första empiriska del behandlar psykiatrins inomvetenskapliga utveckling, åt disciplinens strävan efter sammanhängande kunskapssystem och vetenskapligt erkännande, samt åt läkarnas attityder gentemot lokalsamhällets vård av psykiskt sjuka. Den andra delen behandlar lokalsamhällets föreställningar om psykisk sjukdom, hur man avgränsade och definierade den psykiska avvikelserna och hur relationen

mellan olika lokala aktörer påverkade sjukdomsbedömningen. Sista delen riktar in sig på mötet mellan psykiatrin och lokalsamhället och dess betydelse för etableringen av lekmännens och läkarnas respektive roller för den psykiatriska hanteringen av psykiskt avvikande individer, men även gällande förståelse av psykisk sjukdom och framväxten av en klinisk praktik för hospitalen. I mötet fanns en beroenderelation som förenade lekmän och läkare, där psykiatrin hade ett behov av ett kliniskt patientunderlag och sjukdomsberättelser för att kunna utveckla sin praktik och teori medan lokalsamhället behövde den hjälp som hospitalet kunde erbjuda. De sjuka i lokalsamhället, menar Riving, var de som inte betedde sig som andra, de som skilde ut sig genom handlingar, tal, utseende och känslouttryck. Det oförutsägbara och oförnuftiga lyftes fram som tecken på sjukdom, oavsett om det handlade om förvirrade föreställningar, religiösa grubblerier, överdriven sorg eller glädje.

Begreppet avvikelse kopplas i avhandlingen vidare till en teori om medikalisering som en övergripande samhällsprocess där mänskliga beteenden och problem sjukdomsförklaras och stöps i vetenskaplig form. Medikaliseringen

av den sociala avvikelserna var alltså en process som försiggick i samspel mellan lokalsamhället och hospitalet, där den psykiska sjukdomen först urskiljades av lekmän för att sedan efterföljas av hospitalens moraliska kontroll som, menar hon, bara var en fortsättning av lokalsamhällets utmönstrande av normbrott och avvikelse. Hon framhäver dock tydligheten i psykiatrins intresse gällande sinnessjukhusens etablering, den egna professionella statusen och ämnets vetenskapliga legitimering, där lokalsamhället fick en viktig roll i befestandet av psykiatrins professionalisering och makt, i läkarens auktoritet samt den medicinska tolkningsmodellen. Hon menar när psykisk sjukdom alltmer började ses som ett patologiskt tillstånd startade en medikaliseringsprocess, som fortfarande är i full gång, där människan som tänkande och kännande varelse är mer bräcklig och därmed i behov av professionell hjälp för att klara av vardagens påfrestningar och där allt fler beteenden börjar betraktas som avvikande.

Avhandlingen är intressant att beakta gällande dagens debatt kring medikalisering av sociala fenomen där lekmän och läkare i växelverkan styr denna medikalisering. Conrad (2005) menar att den ökande influensen av bioteknologi, i form av läkemedelsindustrin och genetiken har ändrat riktning på medikaliseringen som nu är mer driven av kommersiella krafter och marknadsintressen istället för professionella anspråk. Han menar att i vår nuvarande medicinska tidsålder har patienter blivit konsumenter gällande

sjukvårdsservice och skapar själva ett ökat krav för medicinsk behandling för allmänmänniska problem.

I folkhälsovetenskaplig kontext är det viktigt att problematisera orsaker till en ökad psykisk ohälsa, där argument för ökad medicinering måste sättas i relation till en eventuell fara att medikalisera sociala problem och livskriser. Det är därför viktigt med ett historiskt material som betonar just betydelsen av mötet som en förhandling mellan lekman och läkare i förståelsen av vad som konstituerar psykisk hälsa/ohälsa och psykisk sjukdom.

Andreas Wilhelmsson

Doktorand vid Nordiska akademien
för forskning om psykisk hälsa.
Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap

Referenser

Conrad, P (2005) The shifting engines of medicalization. *Journal of Health and Social Behavior*, 46, 3-14